

caput, ubi de Dæmonibus scribit: Ubique in aere volitant, vel in terra, aut sub terra vagantur, sine destinatione, suam secum ferunt tormenta flammarum, infestis subiectis, qui est in locis ebrietas, est in locis potantur apricis, servorem tamen, vel frigus infestis sibi lingua exire non possit. Sic ergo Dæmones, est in templi celantur puritate, est per aera sua discurrent, igne semper ardente gelennali, & ex ipsa sua panna commoti, decepti quique hominibus famelicis mitorum, unde & ipsi perant invadendo suggerunt.

81 Verum hæc sententia multiplicat miracula sine necessitate: esset enim miraculum quod ignis ille coram oculis nostris positis non videretur: miraculum, quod exilens prope hominem, neque eum combureret, neque calefaceret: miraculum denique, quod Dæmon secum deferens ignem intraderetur cubiculum omnino clausum.

82 Respondet ergo primus cum D. Thom. hic art. 4. ad 3. Dæmones quamvis non alligentur actu igni tartareo, dum sunt in hoc aere, cruciatur tamen eo ipso quod sicut tale alligamentum sibi debet: sicut Angelus boni nihil suæ beatitudinis amittit, quando ad nos mittitur, quia sciunt locum celestem sibi debere: & captivus qui ad modicum tempus est extra carcerem, non minorem patitur poenam, quia scit se cito debere incarcerationi.

83 Adde eo quod aliqui Dæmones permittantur exire ad tempus ex inferno, & aliquid extra ipsum operari, non sequi propterea eorum poenam dimittit, vel alleviat: quia non permittitur operari quod volunt, sed id solum unde majorem poenam reportant: quia vel homines vincunt & trahunt ad damnationem, & sic augetur eorum poena accidentaliter: vel ab hominibus vincuntur, & sic crescit eorum confusio.

84 Secundo dici potest ignem inferni elevari ut instrumentum divine justitiæ ad alligandos Dæmones etiam in aere existentes, ut non possint quæcumque volunt operari, nec esse ubicumque volunt: unde se habent veluti fera funibus alligata, quæ licet interdum discurrere permittantur, semper tamen incedunt subjecta funi, & rectori funem tenenti.

DISPUTATIO XV.

De illuminatione & locutione Angelorum.

Ad quaestiones 106. & 107. Divi Thomæ.

Postquam D. Thom. de Angelis, tam in esse naturali, quam in esse gratie consideratis, ac de illorum lapsu & poena suis tractavit, insuper ponit formam de alii creaturis, tum pure corporeis, tum de creatura mixta, seu composita ex corpore & spiritu, scilicet de homine, a q. 63. usque ad 106. ubi agens de rerum gubernatione, resumit Tractatum de Angelis, & explicat modum quo movent creaturas, tum pure spirituales, tum pure corporeas, tum mixtas, seu ex spiritibus & corporali natura compositas. Unde agit primo de illuminatione & locutione Angelorum q. 106. & 107. Secundo de bonorum & malorum Angelorum ordinatione q. 108. & 109. Tercio de presidentia Angelum supra creaturam corpoream q. 110. Quarto de actione Angelorum in homines q. 111. Quinto de missione Angelorum q. 112. Ultimo de custodia bonorum Angelorum, & in pugnatione Dæmonum q. 113. & 114.

ARTICULUS I.

Utrum unus Angelus illuminet alium?

85 Omne illuminationis nihil aliud intelligunt Theologi, quam manifestationem veritatis ignote: sicut enim per lumen corporeum manifestantur colores, quando illuminantur: ita in spiritualibus, cum veritas aliqua manifestatur, dicitur fieri illuminatio, juxta illud ad Ephes. 5. Omne quod manifestatur lumen est. Hoc posito, sit

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

86 Ico breviter: unus Angelus alium illuminat. Ita communit Theologi cum D. Thom. hic art. 1. contra Durandum in 2. dist. 11. quest. 3.

Probatur primo ex Scriptura, & SS. Patribus. Nam Isaie 63. & Psalm. 23. quidam Angeli triumphum Christi ascendentes in celum admirantes, sciscitantur a superioribus Angelis: Quis est iste qui venit de Edom? Quis est iste Rex glorie? ut mirum ab illis dicerent quod ignorabant, & circa illud mysterium plenius instruerentur, sicut explicat & docent SS. Patres, præsertim Dionysius c. 7. de cal. Hierarch. ubi hæc scribit: Hoc Theologi plane tradunt, inferiores celestium naturarum ordines, a superioribus rite divina opera explicantibus, scientias discere: summus autem a Deo ipso pro suo capite educi mysteria. Unde quædam eorum indicantur

rite a prioribus hoc discere, Dominum esse virtutum celestium, Regemque glorie, eum qui in celis, ut hominem decuit, assumptus est. Ex capite sequenti docet quod Angeli secundum Hierarchiam purgantur, illuminantur & perfectantur per Angelos primæ Hierarchiæ, quos vocat specula perlatida, & ab omni labe pura, quæ primum divine lucis radium recipiunt, & sine invidia in eos qui sequantur infundunt. Et lib. de Ecclesiast. Hierarchia cap. 5. scilicet: Illustratores & sacra hujus perfectionis Duces ac Principes, in subiectos sacros Ordines, benigne atque pro capite cuiusque, datum sibi a perfecta, sapientiaque effulgentia Divinitate, divinarum rerum scientiam, cognitionemque diffundunt. Unde ibidem Angelos appellat Pontifices: Quia conjunctionem cum illuminandi, mundandi etiam expandique scientiam habent.

Favet etiam alii SS. Patres: Nazianzenus enim orat. 40. in sanctum Baptisma, post initium, Angelum appellat, secundum lumen, & rivulum primi luminis, participationem ac ministerium illuminationum habentem. Similiter Damascenus lib. 2. fidei cap. 3. Secundaria (inquit) spiritualia luminia sunt Angeli, ex primario illo ac sempiterno lumine splendorem haurientes, nec lingua atque auribus opus habentes, citra sermonis adiutricium, cogitationes suas atque consilia inter se communicantes. Et quia hoc testimonium intelligi possit de manifestatione secretorum cordis tantum, quæ ad illuminationem proprie dictam non sufficit, ut infra patebit, subdit eodem capite: Alii autem ob ordinis vel naturæ præstantiam illuuntur, illud quidem perfectum est, est qui præstantiores, sublimioresque sunt, splendorem & cognitionem inferioribus impertiunt. Athanasius etiam quest. 31. ad Autolochum: Throni, Cherubim, & Seraphim (inquit) immediate a Deo discunt, tamquam omnes superiores, & Deo proximi. Hi vero docent Ordines inferiores, & ita deinceps semper superiora docent inferiora, infimi autem omnium ordinum sunt Angeli, qui hominibus sunt Ductores. Denum Bernard. 5. de considerat. cap. 4. officia Cherubimorum describens sic ait: Cherubim ex ipso sapientia fonte, ore altissimi haurientes, & resplendentes scientia scientiæ, universis cæli civibus infundunt. Ex quibus patet, SS. Patres aperte favere nostre conclusioni, ac docere, Angelos inferiores illuminari a superioribus.

Nec valet responso Durandi, dicentis SS. Patres solum velle, quod Deus illuminat Angelos inferiores mediatis superioribus, non mediantione causalitatis, sed dignitatis, quatenus ipse prius illuminat superiores, & postea alios. Non valet, inquam, hæc solutio. Tum quia verbum illud, infundunt, quo utuntur SS. Patres relati, causalitatem significat: Tum etiam quia ideo juxta Durandum Deus immediatius illuminatione dignitatis illuminat Angelos superiores, quia sunt perfectiores: hoc autem probat mediantione causalitatis, quia hic est ordo statutus a Deo: ut inferiora per superiora regantur & perfectantur: unde superiora corpora efficienter illuminant inferiora, & in Ecclesiæ superiores dicuntur illuminare inferiores, juxta illud ad Ephes. 3. Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc illuminare omnes, &c.

Probatur secundo conclusio ratione D. Thom. Illuminare nihil est aliud, quam ignotam veritatem manifestare: Sed Angeli superiores manifestant inferioribus veritatem ignotam: Ergo eos illuminant. Minor probatur: quia Angelus superior accipit a Deo veritatem in universali quadam conceptione, quam inferior non potest percipere: utpote cui est connaturale attingere veritatem magis in particulari, cum non habeat species ita universales sicut Angelus superior: unde oportet quod Angelus superior, utendo suis speciebus inadequate, & multiplicando actus, reddat illam proportionatam intellectui Angeli inferioris, juxta illud Dionysii supra citati: Unaquaque substantia intellectualis datam sibi a divinitate uniformem intelligentiam provida virtute dividit & multiplicat, ad inferiores sursum ductricem analogiam: id est juxta proportionem Angelorum inferiorum, eorumque capacitatem, ut possint in divina ferri.

Confirmatur ex D. Thom. quest. 9. de verit. art. 1. ad 3. 4. Sicut Medicus qui considerat res valde in particulari, non desinit sua principia immediate a Metaphysico, qui considerat res maxime in universali, sed potius a Physico, qui non habet principia ita universalia sicut Metaphysicus, nec tam particularia sicut Medicus: ita etiam Angelus inferior non debet illuminari immediate a Deo, habente universalissimam cognitionem, sed ab Angelo sibi vicino, qui non habet cognitionem ita universalem. In quo (ut notat ibidem Sanctus Doctor) est differentia inter lumen corporale & spirituale, quia luminis corporalis quolibet corpus est æque capax, nam lumen aequaliter se habet ad omnes formas visibiles: at vero luminis spiritualis non quilibet spiritus est æqualiter capax, eo quod lumen quolibet spiritus non aequaliter se habeat ad formas omnes intelligibiles.

Tertio suaderi potest conclusio, alia ratione D. Thom. 5. hic art. 4. in corpore, ubi sic dicitur: Omnes creatura ex divina bonitate participant ut bonum quod habent in alia diffundant:

dant: nam de ratione boni est, quod se aliis communicet. Et inde est etiam quod agentia corporalia similitudinem suam aliis eradunt, quantum est possibile. Quanto igitur aliqua agentia magis in participatione divina bonitatis constituntur, tanto magis perfectione suæ nituntur in alia transfundere. Unde B. Petrus monet eos qui divinam bonitatem per gratiam participant, dicens 1. Petri 4. Unusquisque sicut accipit gratiam in altiorum illam administratione, sicut boni dispensatores: multis modis gratia Dei. Multo igitur magis SS. Angeli, qui sunt in plenissima participatione divina bonitatis, quidquid a Deo percipiunt, subiectis imperantur.

6 Confirmatur: Sicut enim licet Deus possit omnia per seipsum immediate causare, non tamen vult, quia hanc perfectionem causandi vult etiam tribuere creaturis: ita etiam non vult, quamvis possit, omnes creaturas intellectuales per seipsum immediate illuminare, sed aliquas illis mediantibus, quia hanc perfectionem illuminandi vult aliquibus communicare. Unde ait Propheta Psalm. 73. Illuminabo te mirabiliter a montibus æternis: id est (ut interpretatur Nazianzenus orat. 43.) mediantibus Angelis supremis, qui metaphorice montes appellantur, quia sicut montes primos Solis radios accipiunt, & inferioribus corporibus communicant, ita supremi Angeli divinas illuminationes immediate a Deo recipiunt, & postea illas in inferiores effundunt, unde & eorum Magistri a Dionysio nuncupantur.

§. II.

Solvuntur Objectiones.

7 Obijciens primo, Apoc. 11. dicitur quod civitas Hierusalem non eget Sole neque Luna, id est lumine creato, quia claritas Dei illuminavit eam: Ergo cum Angeli Beati sint cives hujus civitatis, non illuminantur nisi a Deo.

Secundo, Beati, pertinet ad Solium Deum: Sed illuminare est beatificare, solum accidentaliter: Ergo solus Deus illuminat.

Tertio, Intellectus Angeli inferioris est perfectior nostro intellectu agente: Sed intellectus agens ex sua perfectione habet quod non possit illuminari: Ergo Angelus inferior a superiori illuminari non potest.

8 Ad primum respondeo cum D. Thom. qu. 9. de verit. art. 1. ad 13. illa verba Apocalypsis intelligi de pertinentibus ad visionem beatam.

Ad secundum dico quod beatificare essentialiter, tam effective largiendo lumen, quam objective terminando visionem, pertinet ad solum Deum: beatificare autem accidentaliter, sicut potest pertinere ad aliquid creatum, per modum obiecti: ita & quodammodo per modum efficientis: quamvis Deus semper dicatur absolute primus promotor: quia si aliquid creatum concurrat, hoc totum est ex ordinatione ac dispositione infinitæ Dei Sapientiæ & Providentiæ.

9 Ad tertium nego pariter: quia intellectus agens hominis non est cognoscitivus, bene autem intellectus Angeli inferioris: quod autem illuminatur, debet prius esse cognoscitivum.

§. III.

Corollaria nostra digna.

10 Ex dictis colliges primo, quod licet superior Angelus inferiorem illuminet, non tamen e contra inferior superiorum. Ita D. Thomas hic art. 3.

Probatur: Licet Angeli inferiores possint loqui superioribus, & illis conceptus suos manifestare, id tamen non faciunt proportionando illis species, & confortando lumen, ac distinctius rem proponendo, quia nimirum inferiores sunt, & luminis imperfectiores: Ergo Angeli inferiores non illuminant superiores. Et in hoc (ut observat idem S. Doctor ibid. in respons. ad 1.) differt celestis Hierarchia ab ecclesiastica, quæ licet a cælesti derivetur, ac eam representet, & aliquoties imitetur, non tamen perfecte consequitur ejus similitudinem: in Ecclesiastica enim interdum qui sunt Deo per sanctitatem propinquiores, sunt gradu infimi, & scientia non eminentes: & propter hoc in illa superiores ab inferioribus doceri possunt.

11 Contra hoc corollarium obijci potest: Varia mysteria Angelis innotuerunt per Ecclesiam, id est per Apostolos ipsi Angelis inferiores: juxta illud Apostoli ad Ephes. 3. Ut innotescat Principatus & Potestates per Ecclesiam multis modis sapientiæ Dei: Ergo a fortiori superiores Angeli poterunt illuminari ab inferioribus.

12 Respondetur quidem apud D. Thom. ibid. l. 3. (quod etiam videtur innuere Glossa) concedendo Angelos luisse illuminatos ab Apostolis: neque hoc esse inconveniens, quia Apostoli fuerunt Deus & Patres, id est a Deo immediate edocti: quare sicut superiores Angeli, qui immediate illuminantur ab ipso Deo, possunt alios illuminare:

ita & Apostoli poterunt illuminare Angelos. Unde Chrysostomus in Commentariis in Epistolam ad Ephesios, prædicta Apostoli verba exponens, fute demonstrat ab Apostolis illustratos esse Principatus & Potestates, hoc est supremos Angelorum ordines, & quæ hætenus ignorabant, hos ab illis didicisse. Id autem potissimum fuit gentium ad Christum, fidemque converti, quod nondum scivisse Angelos demonstrat ex Gabrielis verbis ita S. Josephum alloquentis: Vocabis nomen ejus Jesum: ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum: tanquam solum Judaici populi salutem cogerit. Item Hieronymus in Commentariis ad illam locum, existimat Angelos plura ad incarnationis mysterium, & conversionem Gentium pertinentia percipisse, ac per Ecclesiam intellexisse. Similiter Gregorius Nilensis homilia in Canticum Cantorum, eadem Apostoli verba expendens, docet per Ecclesiam innotuisse Angelis variam & multiplicem Dei sapientiam: id est (ut ipse interpretatur) magna & admirabilia quædam opera & mysteria, contrariis ex rebus contexta. Hætenus (inquit) simplicem & uniusmodi potestatem Dei, & efficientiam intelligebant Angeli, qui una & simplici Dei voluntate, ac solo verbo omnem illam conditorum rerum varietatem existisse viderant. Varium autem illud & multiplex genus sapientiæ, quod ex contrariis rebus invicem nexis, aptissime constat per Ecclesiam manifeste cognoverunt: quemadmodum Verbum caro factum est: atque vita cum morte miscetur: quomodo livore nostra vulnera perferant: quomodo crucis infirmitate vires hostis evortit: quemadmodum id quod aspersibile non est, in carne manifestatur: neque capivimus redimimus idem illo qui emptor est, & pretium: tanquam admodum mortem sic obit, ut a vita non recederet, & hujus generis infinita. Addit aliquid majus & audacius, nimirum, fortasse Angelos, per spem ipsi pulcritudinem cernentes, obsequiosos esse: quam quidem pulcritudinem nulla omnino res videre & comprehendere potest. Quem enim nemo vidit unquam, ut dicit Joannes, nec potest videre quisquam, ut Paulus resatur, ille corpus suum fecit Ecclesiam, & per eorum qui salvantur accessum, in caritate illam adificat, donec occurramus omnes in virum perfectum. In hac igitur Ecclesia, velut sponsi corpore, Angelos ait Nilenus, cum quem intueri hætenus non poterant, contemplatos esse. Quemadmodum qui Solis orbem, in quem dirigere oculos nequeunt, in aqua respiciunt. Similia habet Rupertus lib. 1. de victoria Verbi Dei, cap. 29.

Sed contra: Quamvis aliquis viator sit perfectior in gratia, quam sit aliquis Angelus, semper tamen est imperfectior in statu, unde Christus dicebat Matth. 11. Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista: qui autem minor est in regno celorum, major est illo: ad illuminandum autem requiritur perfectior status. Deinde Apostoli immediate quidem, quantum ad naturam humanam, fuerunt edocti a Christo: Sed Angeli beati immediate vident essentiam divinam: Ergo non est congruum quod illuminentur a viatoribus. Ita S. Thom. in c. 3. Epistolæ ad Ephes. ubi hæc scribit: Non est convenienter, nec ratio aliqua, ut dicamus sanctos, qui sunt in patria, doceri a quantumvis perfectis viatoribus. Nam licet inter natos mulierum non surrexerit major Joanne Baptista, tamen qui minor est in regno celorum, major est illo, ut dicitur Luca 7. Dicere autem quod Dæmones doceantur ab hominibus, hoc absque præjudicio credibile est. Sed quod Beati, qui immediate Verbum conspiciunt, quod est speculum sine macula, in quo refulcent omnia a viatoribus doceantur, dici non debet, nec convenienter videtur. Dicendum est ergo quod innotuit Angelis per Ecclesiam, primo per Apostolos prædicantes, non quod Angeli hoc didicerint ab eis, sed per eos. Hoc vero postea apostolico exemplo declarat. Ut enim domus, vel exemplar potius domus, quod in mente est artificis, nullus hominum videt: ea vero ubi condita est, quilibet id quod ante in artificis animo latebat, edocetur, non per modum, sed in domo. Sic nonnulla sunt rationes mysterium gratiæ, creatura capum excedentes, quæ non sunt indita mortibus Angelorum, sed in solo Deo sunt occulta. Et ideo Angeli non cognoscunt eas in se ipsis, nec etiam in patria, doceri a quantumvis perfectis viatoribus. Sed secundum quod in effectibus explicatur. Hanc doctrinam & solutionem breviter explicat in 2. sent. dist. 11. q. unica art. 4. his verbis: Angeli dupliciter accipiunt cognitionem aliquarum rerum: aut per illuminationem, & sic Angeli per homines nihil recipiunt, sed inferiores a superioribus illuminantur, & superiores immediate a Deo, per quem modum multas rationes mysterium Ecclesiæ edocentur: aut per modum explorationis rerum, & sic futura contingentia cognoscunt, quando actu complentur, per hoc quod eorum causæ ad effectus determinantur, ut in eis cognosci possint: & ita quædam quæ circa incarnationis mysterium respiciunt, quando explorantur & prædicantibus Apostolis cognoverunt, non tamen ab Apostolis edocti. Quibus verbis aperte docet, Angelos non potuisse ab Apostolis edoceri, per modum illuminationis, cum ad illuminationem requiratur quod illuminatus non sit in perfectiori statu quam illuminans, sed tantum per modum explorationis rerum: in quo sensu loca adducta ex Chrys. & Greg. Nil. intelligenda sunt.

Colli-

14 Colliges secundo, Demones, quamvis sint superiores, non illuminare sibi inferiores. Ita D. Thom. infra q. 109. art. 3.

Probatur primo. Illuminatio est actus hierarchicus: Sed inter demones nulla est proprie dicta hierarchia, nec ulli exerceant inter illos actus vere hierarchici, ut infra dicemus: Ergo nec vera est in illis illuminatio. Secundo, Illuminatio est semper cum purgatione & perfectione: quae demones competere nequeant, cum sit imparissimus & imperfectissimus. Tertio, Illuminatio proprie dicta est manifestatio veritatis, secundum quod habet ordinem ad Deum, a quo est omnis lux: licet autem aliqui demones clari percipiunt veritatem, quam inferiores illam tamen non ordinant ad Deum, sed ad suam nequitiam detorqueant: ideoque non illuminant, sed potius tenebras inducunt.

15 Colliges tertio, illuminationem fieri de rebus natura, gratia, & gloria. Ita D. Thomas hic art. 1. ad 2.

Probatur: cum enim Deus sit summum bonum, & bonum (ut ait Dionysius) sit sui diffusivum, conveniens est ut in triplici illo ordine creaturis intellectualibus se per illuminationem communicet, vel immediate, si sint Angeli superiores, vel mediate, si sint inferiores.

16 Confirmatur: Deus potest superioribus Angelis aliquo modo magis universaliter revelare, pertinentia ad ordinem naturae gratiae & gloriae, sed etiam naturae, quae deinde ipsi revelent & proponant Angelis inferioribus modo magis particulari, & intellectui eorum proportionato: Ergo Angeli inferiores possunt illuminari a superioribus, de rebus, ad ordinem non solum gratiae & gloriae, sed etiam naturae pertinentibus.

Dices primo: Quilibet Angelus comprehendit omnes res naturales a principio suae creationis: Ergo non potest illuminari circa illas.

17 Respondetur quod in ordine naturali quilibet Angelus comprehendit omnes res naturales, secundum quod dependet a causis naturalibus, praesertim si sint inferiores Angeli: ea autem quae pendet a causis pure contingentibus, etiam in statu naturali, vel quae ex aliquo speciali Dei beneficio sunt aut ab Angelis superioribus administrantur, etiam pure naturalia sunt, non plene comprehenduntur ab Angelis: unde de his Angeli inferiores possunt illuminari a superioribus.

18 Dices secundo: Quilibet Angelus inferior cognoscit comprehensive visionem beatam alterius: Ergo cognoscit omnia ad quae se extendit, subindeque unus Angelus non potest ab alio illuminari de his quae pertinent ad statum gloriae.

Respondetur, dato & non concesso Antecedente, negando Consequentiam: quia ad cognitionem comprehensivam virtutis, aut etiam actus, non requiritur quod distincte cognoscantur omnia objecta materialia aut secundaria ad quae se extendit, sed sufficit cognitio confusa illorum; praecipue cum potentia aut actus non continent ea secundum suas speciales rationes per modum causae. Quod addo: quia cognitio comprehensiva omnipotentiae divinae, aut etiam visionis quia Deus seipsum intuetur, attingere debet necessarium omnia ad quae terminatur: eo quod omnipotentia Dei, eiusque visio, per modum causae continent illa secundum speciales eorum rationes.

19 Ad complementum huius corollarii. Advertendum est, quod de rebus pertinentibus ad gloriam non potest fieri illuminatio in ipsa visione beata: tum, quia haec non potest crescere, nec subinde per eam aliquid de novo cognosci: tum etiam quia quantum ad visionem beatam omnes immediate illuminantur a Deo. Solum ergo illuminatio fieri potest per revelationes extra Verbum, per quas unus Angelus alteri manifestat rationes divinae Providentiae quas videt in Verbo, ut docet D. Thom. hic art. 1. ad 1. his verbis: *Omnes Angeli tam superiores quam inferiores immediate vident Dei essentiam, & quantum ad hoc unus non docet alium. Sed rationes divinarum operum, quae in Deo cognoscuntur, sicut in causa, omnes quidem Deus in seipso cognoscit, quia seipsum comprehendit: aliorum vero Deum videntium, tanto unusquisque in Deo plures rationes cognoscit, quanto magis perfectius videt: Unde superior Angelus plura in Deo de rationibus divinarum operum cognoscit, quam inferior, & de his cum illuminatur.*

ARTICULUS II.

Quomodo unus Angelus alterum illuminet?

Quamvis omnes Doctores, uno excepto Durando, in hoc conveniant, quod unus Angelus alterum illuminet, valde tamen divisi sunt in explicando modo, quo fit huiusmodi illuminatio.

20 Prima sententia asserit illam fieri per hoc quod Angelus illuminans aliquid reale & physicum imprimat seu efficiat in intellectu Angeli illuminati. Verum in determinando & explicando quid sit illud quod efficiat, variant inter se Auctores huius sententiae. Henricus enim

quodlibet 3. qu. 15. art. 7. dicit quod Angelus superior efficacitate suae virtutis infundit aliquid lumen spirituale in inferiores; sicut Sol illuminando inferiora infundit illis lumen. Hervaeus in 2. dist. 9. q. 1. art. 2. vult quod Angelus superior intendat lumen naturale Angeli inferioris. Capreolus ibid. dist. 11. qu. 2. ad priora argumenta Durandi contra secundam conclusionem, docet quod Angelus illuminans causat in intellectu illuminati aliquid qualitatem intentionalem, ad modum virtutis instrumentalis, five luminis, quod intellectus agens illuminat phantasmata. Suarez l. 6. de Angelis cap. 13. asserit illud quod Angelus illuminans imprimat in Angelum illuminandum, esse speciem illius actus, quem per locutionem ei manifestat. Denique Scotus in 2. dist. 9. qu. 2. existimat illud esse ipsum conceptum formalem, seu actum secundum, quo Angelus illuminatus cognoscit rem de qua illuminatur, ita ut intellectus non efficiat, sed recipiat illam cognitionem.

Secundus dicendi modus, quem tenet Bannez & Zumei in praesenti, relati a Nazario, contendit Angelum superiorem efficienter physice illuminare inferiorem, non quidem imprimendo illi aliquid reale & physicum, ut volunt Auctores praecedentes sententiae, sed uniendo intelligibiliter suam virtutem intellectivam, five suum lumen, cum virtute intellectiva, five lumine intellectuali Angeli inferioris, & efficiendo unum quoddammodo principium cum illo ad cognitionem revelate veritatis.

Tertia denique sententia docet illuminationem Angelorum fieri solum per modum cuiusdam artificiali artificiosi ministerii, quatenus Angelus superior proponit inferiori obiectum, antea ipsi incognitum, modo quodam illi proportionato, & ostendit medium five conceptum proportionatum ad illud concipiendum. Ita D. Thomas & ejus Discipuli, quos sequantur nonnulli ex extraneis.

S. I.

Prima sententia rejicitur.

Deo primo: Angelus superior non illuminat inferiorem physice, imprimendo vel causando aliquid in eo.

Probatur primo: Si illuminatio Angelorum fieret per impressionem alicuius realis in intellectu Angeli illuminati, Angelus illuminans deberet esse intus intra intellectum Angeli illuminati: Sed hoc non requiritur ad praedictam illuminationem, immo nec fieri potest: Ergo etc. Major in primis declaratur: Non potest dari actio in distans, ut demonstratur in physica, aliunde vero illud quod imprimeretur, deberet esse spirituale, cui repugnaret diffundi per medium: Ergo si Angelus illuminans imprimeret aliquid reale intellectui Angeli illuminati, deberet non solum per suam virtutem, sed etiam per suam substantiam, esse intra intellectum ipsius.

Minor vero quoad primam partem facti patet: ad hoc enim ut Angeli inter se loquantur, & consequenter ad hoc ut unus illuminet alium, non requiritur intima conjunctio ipsorum, & omnimoda indistinctio; cujus evidens argumentum habemus in anima impii divitis, quae existens in inferno loquebatur Abraham existenti in limbo Patrum, ut habetur Lucae 16. unde ibid. dicitur: *Elevans oculos vidit Abraham a longe*; & deinde subiicitur: *Inter nos & vos chaos magnum firmatum est*. Quapropter Suarez non satis reformat quod audacter nimis asseruerat disp. 18. metaph. sect. 8. nimirum absolute esse probabile, quod ad locutionem & illuminationem Angelorum necessario requiratur indistinctio: non satis, inquam, hoc reformat, dum l. 2. de Angelis c. 18. docet oppositum esse probabilius: non solum enim est probabilius, sed omnino certum de fide debet reputari, propter evidentem Sacrae Scripturae auctoritatem jam adductam.

Dices tamen: Isaia 6. dicitur de Seraphinis, quod alter clamabat ad alterum: Sed locutio clamorosa non habet locum nisi propter distantiam ejus qui loquitur: Ergo videtur quod distantia impediatur locutionem Angelorum.

Respondetur ex D. Thom. qu. 9. de verit. art. 6. ad 3. quod clamor ille quo Seraphim clamasse dicuntur, significabat solum magnitudinem eorum quae loquebantur, scilicet unitatem Essentiae & Trinitatem Personarum Divinarum, dicentes *Sanctus* etc. vel etiam ardorem affectus: ut ait Gregor. l. 2. Mor. cap. 4. *Tante quisque minus clamat, quanto minus desiderat.*

Probatur etiam Minor quoad secundam partem, quod scilicet non solum possit illuminatio fieri sine illa intima conjunctioe illuminantis cum illuminato, verum etiam quod conjunctio illa sit penitus impossibilis: quia illa est verus illapsus unus Angeli intra intellectum alterius: nulla autem creatura potest illabi intra mentem alterius: haec enim praerogativa summo & intricumscripto Spiritui reservatur, inquit Bernard. ferm. 5. in Cant. Vel ut loquitur D. Thom. in 2. dist. 8. qu. 2. art. 5. ad 3. *In essentiam non intrat, nisi ille qui dat esse, scilicet Deus Creator.* Juxta illud Ezechiel. 44. *Porta haec clausa erit: non aperietur* & vir

De illuminatione & locutione Angelorum.

Ex vir non transiit per eam: quoniam Dominus Deus Israel ingressus est per eam.

26 Respondet Suarez, illapsum quem SS. Patres attribuant soli Deo, esse tantum illum per quem illabens continet cum plena potestate & dominio rem in quam illabatur, in suo esse conservando illam: quia illabi in aliquid rem, non est utrumque esse in illa, sed esse intra terminos essentiae ipsius, hoc est intra existentiam: ex eo autem quod unus Angelus speciem, aut aliquid aliud intra intellectum alterius producat, non propterea operatur intra terminos essentiae illius, sed potius supra illos: quia praedicta species habet se per modum circumstantis existentiam Angeli, & recipitur in ejus intellectu prius existente: unde ad summum potest inferri quod Angelus illabatur in effectum illum a se productum, non vero in substantiam & intellectum Angeli.

27 Sed contra primo: D. Thom. 3. p. qu. 64. art. 1. ait: *quod solus Deus operatur* (per modum principalis agentis) *interiorem effectum Sacramenti, quia solus Deus illabitur animae in qua Sacramenti effectus existit*: Ergo ex D. Thom. non solum illapsus qui fit per modum continentis & dantis esse, seu qui est intra terminos essentiae, sed etiam ille qui aliquid reale & physicum, in mentem alterius imprimitur, seu efficitur, soli Deo proprius est, & nulli creaturae, sicut ut causae principali, potest competere.

28 Contra secundo: Cum species intelligibiles vel sint rigorose proprietates Angeli, ut quidam existimant, vel saltem sint accidentia ei conaturaliter debita, ut alii probabilius sentiant, solus ille potest eas per modum causae principalis intellectui angelico imprimere, qui potest naturam Angeli creare & conservare: Ad hoc si unus Angelus non possit illabi intra mentem alterius, per modum dantis & conservantis ipsius esse, non potest etiam intra eam illabi per modum causantis & producentis in ea species intelligibiles.

29 Probatur secundo conclusio. Si Angelus superior illuminaret inferiorem, physice imprimendo aliquid in eo, vel illud sic impressum, esset aliquid lumen intellectuale, vel aliqua ejus intensio, vel non aliqua species intelligibilis, vel qualitas quaedam intentionalis, ad modum virtutis instrumentalis, five luminis quod intellectus agens illuminat phantasmata, vel denique ipsemet actus secundus quo Angelus illuminatus cognoscit obiectum de quo illuminatur. Nullum ex his omnibus dici potest: Ergo Angelus superior non illuminat inferiorem, imprimendo aliquid in eo. Major constat ex sufficienti modo-ram explicandi hanc causalitatem physice enumeratione. Minor vero probatur sigillatim. Ex primo quod Angelus superior non illuminet inferiorem causando in eo aliquid lumen intellectuale, vel aliquam ejus intensiorem, manifestum videtur: quia vel illud lumen esset naturale, nempe potentia intellectiva Angeli illuminati, vel supernaturalis? Non naturale, ejus enim productio solum pertinet ad creatorem naturae angelicae, quia una cum ipsa, tamquam ejus proprietate creatur: quod idem de ejus intensione (si sit intelligibile) necessario debet admitti, quia sicut illud lumen agens potest intendere calorem, qui valet ipsum producere, ita Deus solus potens producere lumen naturale Angeli, valet illud intendere. Dixi autem, *si sit intelligibile*, nam potentiae naturales non sunt capaces augmenti intensivi vel extensivi, ut docetur in Philosophia: quia non habent latitudinem gradualem variabilem, sed in ipso instanti generationis dimanant a natura ut principio radicali, ex vi actionis generativae, cum tota perfectione intensiva & extensiva, subindeque ut habitualiter extensa ad totam sui obiecti latitudinem: in quo differunt ab habitibus, qui in prima sui productione non se extendunt ad totam latitudinem, quam obiectum ipsum importat de materiali, sed acquirunt per actus repetitos augmentum perfectionis intensivae & extensivae: de quo videri possunt Complutensis in Tractatu de generatione, disputatione de augmento qualitatibus.

Quod vero lumen illud non sit supernaturalis, patet: Tum quia D. Thom. hic art. 1. ad 2. ait, *Quod unus Angelus non illuminat alium, tradendo ei lumen naturae, vel gratiae, vel gloriae*. Tum etiam, quia illuminatio est interdum de rebus naturalibus, ad quas cognoscendas lumen supernaturale non requiritur. Tum denique, quia lumen supernaturale non potest produci nec intendi, nisi Deo, ut auctore supernaturali, ut in habitibus supernaturalibus constat.

30 Nec dicas quod licet unus Angelus non possit principaliter producere lumen supernaturale in intellectu alterius, bene tamen instrumentaliter: quia cum instrumenta divina virtutis non debeant necessario suppositaliter contingere subjectum in quo producant effectum causae principalis, non inde inferri illapsus; sicut Sacramenta non illabuntur essentiae animae, cum in ea producant instrumentaliter gratiam. Ad hoc enim dicendum est, quod est detur, hac ratione non convinci, unum Angelum non posse in alterius intellectu ut instrumentum divinae virtutis lumen aliquid producere, certum tamen est, illuminationem non fieri hoc modo: nam unus Angelus illuminat

alium, ob plenitudinem lucis quam copiose recipit a Deo, non autem ex eo solum quod movetur ab illo per modum instrumenti, ad lucem in alterius intellectu producendam; quomodo posset etiam lapis, aut quilibet alia res insensibilis, huiusmodi lucem producere: unde si unus Angelus nequit lumen aliquid per modum causae principalis in alterius intellectu producere, evidenter sequitur illuminationem non fieri per physicam luminis impressionem.

Secundo, quod non possit Angelus superior novam aliquam speciem in intellectu Angeli inferioris producere, constat ex dictis supra disp. 6. art. 3. ubi ostendimus Angelum non accipere species a rebus, etiam spiritualibus, sed solum a Deo in primo instanti suae productionis. Cum enim Angelus sit medium inter Deum & animam rationalem, & Deus sit semper in actu secundo intelligendi, anima vero nostra in potentia ad actum primum ordinis intellectus, & veluti tabula rasa in ordine ad formas intelligibiles, natura angelica debet habere ab initio omnem perfectionem requisitam ad actum primum intelligendi, subindeque recipere a Deo in primo instanti suae creationis species intelligibiles, quibus intellectus constituitur in actu primo completus ad intelligendum. Unde D. Thom. qu. 9. de ver. art. 1. ad 10. ait: *Quando unus Angelus ab alio illuminatur, non infunduntur ei novae species, sed ex eisdem speciebus quas prius habebat, intellectus ejus, confortatus per lumen superioris, efficitur plurimum cognoscitivus.*

Nec valet si dicas, hunc discursum procedere tantum de perfectione requisita ad actum primum naturalem, non vero ad supernaturalem: illuminatio autem est plerumque de rebus supernaturalibus. Ad hoc enim facile respondeatur, quod perfectio gratiae conformatur perfectioni naturae, & eam afficit, ac perficit secundum modum ipsius: unde quamvis Deus potuerit non communicare Angelis ullam perfectionem supernaturalem, hoc ipso tamen quod illos ad huiusmodi perfectionem ordinavit, debuit eam ipsis communicare juxta modum ipsorum; ob quam rationem diximus loco citato, eos non discurrere etiam circa supernaturalia.

Tertio, quod Angelus superior non causet in intellectu inferioris aliquam qualitatem intentionalem, ad modum virtutis instrumentalis, five luminis quod intellectus agens illuminat phantasmata, sic demonstratur. Est contra perfectionem naturae Angeli, etiam inferioris, & modi perfecti intelligendi ipsius, quod intelligat ut instrumentum Angeli sibi superioris: sic autem intelligeret res de quibus ab eo illuminatur, si illuminaretur ab illo per qualitatem intentionalem, ad modum virtutis instrumentalis in ejus intellectu productam; sicut phantasma ex eo quod recipiat ad modum virtutis instrumentalis lumen quod intellectus agens ipsum illuminat, concurret consequenter per modum causae instrumentalis ad intellectionem, ut docetur in libris de anima.

Denique, quod Angelus superior non efficiat in intellectu inferioris ipsum conceptum formalem, seu actum secundum quo cognoscit rem de qua illuminatur, illo modo passivo se habente, ut docet Scotus, videtur certum: quia cum intellectus sit essentialiter actus vitalis & immans, non potest esse ab alio principio extrinseco quam a Deo, & debet elici ab eodem principio in quo recipitur: vivencia enim, in quantum huiusmodi, sunt ea quae se movent.

S. II.

Secundus dicendi modus confirmatur.

Deo secundo, Angelum superiorem non illuminare inferiorem, uniendo suum lumen cum lumine inferioris Angeli, sicut simul cum eo efficiendo intellectionem huius de quo ipsum illuminat.

Probatur contra Bannez & Zumei: Nam isti Auctores volunt Angelum superiorem unire suum lumen intellectuale cum lumine Angeli inferioris quem illuminat, simulque ex istis duobus luminibus sic unitis, resultare unicam principium effectivum intellectionis obiecti de quo fit illuminatio; quia existentiam intellectum Angeli inferioris, praesice cum proprio lumine, non esse physice & complete potentem ad percipiendum veritatem, de qua illuminatur: Atqui per talem physicam unionem non redditur magis physice potens ad illam intellectionem: Ergo Angelus superior non illuminat inferiorem, uniendo suum lumen cum lumine inferioris Angeli. Probatur Minor: Quod est physice impotens ad aliquid, non redditur physice potens ad illud, nisi ei physice aliquid imprimitur, per quod immutetur & fiat potens: propterea siquidem natura angelica, secundum se impotens ad actus supernaturales, non redditur potens ad illos, per hoc quod Deus ut auctor supernaturalis per solam assitentiam ei uniat, sed oportet insuper quod illi imprimat aliquid supernaturale praevium ad praedictos actus, ratione cujus reddatur proxime potens ad illos efficiendos, ut fuso ostendimus in Tractatu de visione beata disp. 3. art. 3. Atqui per unionem luminis Angeli superioris cum lumine inferioris,

rioris, nihil physice imprimatur lumini, nec intellectui Angeli inferioris, ut concedatur Adversarii, sed solum Angelus superior, cum lumen, intellectui inferioris Angeli afficit. Ergo si Angelus inferior non sit ex se physice sufficienter potens ad percipiendam veritatem de qua illuminatur a superiori, non reddetur magis physice potens, per unionem sui luminis intellectus cum lumine superioris Angeli illuminantis.

36. Probatur secundo conclusio. Si illuminatio angelica fieret per hanc conjunctionem & unionem luminis superioris Angeli, cum lumine inferioris, ita ut Angelus inferior ex tali conjunctione plures veritates attingeret, quam præfite ex vi proprii luminis, sequeretur quod ex simili conjunctione luminis gloriæ quod est in Angelo inferiori, cum lumine gloriæ Angeli superioris, ipse Angelus inferior plures veritates attingeret in divina essentia, quam posset attingere præfite ex vi proprii luminis; lumen siquidem gloriæ non est minoris virtutis & efficientiæ, quam sit lumen naturale Angeli. Sed hoc non admittitur ab Adversariis. Ergo nec illud unde sequitur debet admitti.

37. Addo quod, si Angelus superior, uniendo suum lumen intellectuale cum lumine inferioris, ad faciendum cum eo unicum principium, efficeret intellectum de qua sit illuminatio, jam una eademque intellectio fieret ab utroque Angelo, superiori & inferiori; ut a duobus causis totalibus & particularibus, siue ejusdem ordinis: Angelus enim inferior concurreret ad illam intellectum, efficiendo in eo omnes rationes, etiam generales, quas Angelus superior potest efficere, nempe rationem talis intellectus secundum speciem, & rationem intellectus ut sit in tali gradu immaterialitatis.

§. III.

Sententia Divi Thomæ statuitur.

38. Ideo tertio, illuminationem Angelorum fieri solum per modum ejusdem artificiosi magisterii, quatenus Angelus superior proponit inferiori objectum, antea ipsi incognitum, modo illi proportionato, & ostendit medium proportionatum ad illud concipiendum. Ita D. Thom. hic art. 1. & qu. 9. de ver. art. 1. & 5. ubi hæc scribit: *superior Angelus habet cognitionem de rebus per formas magis universales: unde inferior Angelus non est proportionatus ad accipiendum cognitionem a superiori Angelo, nisi superior Angelus cognitionem suam quodammodo dividat & distinguat, concipiendo in se illud de quo vult illuminare, per modum talium quæ sit comprehensibile ab inferiori Angelo & eadem conceptum suum alteri Angelo manifestando, illum illuminare...* Et est simile de magistro, qui videt discipulum non posse capere ea quæ ipse cognoscit, & multiplicare per exempla, ut sic possint a discipulo comprehendi. Quo nihil clarius & expressius in favorem nostræ sententiæ dici potest.

39. Probatur etiam conclusio ratione. Ad illuminationem duo tantum requiruntur, scilicet ostensio seu manifestatio objecti prius incogniti, & confortatio potentie: Sed artificiosum magisterium utrumque præstat: Ergo per illud fit illuminatio in substantiis spiritualibus. Major patet: nam de illuminatione spirituali debemus loqui ad istam illuminationis corporeæ, utpote cum ex ordine ad istam desumatur: ut autem aliquod corpus lucidum illuminet potentiam visum hominis, vel leonis, sufficit quod manifestet objectum per lumen, & simul per ipsum confortet organum potentie visivæ. Minor vero probatur: Artificiosum magisterium consistit in hoc, quod superior Angelus veritatem aliquam in universali acceptam, & per species universales cognitam, dividat, & veluti manifestet, etiamque fit divivam & manifestam proponat per locutionem Angelo inferiori. Atqui ibi intervenit manifestatio talis objecti, & simul confortatio potentie, nam Angelus superior sic dividendo & manifestando objectum, ipsum illuminat, & quodammodo lumen intellectus Angeli superioris in eo splendet; proprium est autem luminis, ut ubicunque fuerit, ostendat objectum, & confortet potentiam: Ergo per artificiosum magisterium, fit manifestatio objecti prius incogniti, & confortatio potentie intellectivæ Angeli inferioris. Unde S. Thom. ubi supra art. 1. ad 2. *Cum omne quod intelligitur, ex vi intellectus sui luminis cognoscatur, ipsum cognitum, in quantum hujusmodi, includit in se intellectuale lumen ut participatum, ex cuius virtute habet intellectum confortare: sicut patet quando magister tradit discipulo aliquod medium demonstrationis, in quo participat lumen intellectus agentis ut in instrumentis: prima enim principia sunt quasi instrumenta intellectus agentis, etc.* Unde per hoc quod superior Angelus suum cognoscit alteri Angelo demonstrat, ejus intellectus confortatur ad alia cognoscenda quæ prius non cognoscerebat.

40. Confirmatur ex eodem S. Doctore infra qu. 117. art. 1. ubi ait duobus modis artem aliquam conservare, scilicet efficiendo formam (sicut ars fabrilis producit formam catheræ) & adjuvando solum naturam, ac præbendo illi instrumenta, quibus expedire possit attingere effectum,

quem sine illis non posset præstare. Sicut medicina concurrat ad sanitatem, non eam efficiendo, sed præbendo instrumenta naturæ, quibus munita per suam vim intrinsecam se reducat ad sanitatem: illud enim est ingenium naturæ, ut effectum aliquem attingat, adjuva quibusdam instrumentis, quem sine illis non posset attingere. Unde cum Angelus superior, proponendo inferiori veritates divisas & distinctas, & medium proportionatum ad eas sic capiendas, præbeat illi instrumenta, quibus adjutus cognoscit objecta quæ alias non cognosceret, sufficienter dicitur adjuvare & confortare intellectum ejus ad attingendam veritatem ipsi ignotam, subindeque eum illuminare. Quare S. Thom. qu. 9. de ver. art. 1. *Secundum hoc inquit* unus intellectus ab alio illuminari dicitur, in quantum traditur ei aliquod medium cognoscendi, quæ intellectus confortatus potest in aliis cognoscibilibus tendere, in quæ prius non poterat.

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

Obijciens primo contra primam conclusionem: D. Thom. hic art. 1. dicit quod cum ad intelligendum duo concurrant, scilicet virtus intellectiva, & similitudo rei intellectæ, secundum hæc duo unus Angelus alteri veritatem notificare potest, primo quidem notificando virtutem ejus intellectivam, secundo ex parte similitudinis, quatenus Angelus superior notitiam veritatis accipit in universali quadam acceptatione, ad quam capiendam inferioris Angeli intellectus non est sufficiens, & eam quodammodo dividit ut ab inferiori capi possit: Ergo D. Thomas non constituit Angelorum illuminationem in sola proportionata objectorum propositione, seu ostensione (quam artificiosum magisterium appellamus) sed etiam in aliquo se tenente ex parte potentie, & eam confortante ac imitante. Unde in dist. 9. qu. 1. art. 2. ad 4. docet, quod sicut in corpore est duplex lumen, scilicet intrinsecum, ingrediens compositionem pupillæ, & intrinsecum Solis vel candelæ; ita & in spiritibus est duplex lumen, unum intrinsecum, quo solo Deus dicitur illuminare, & alterum extrinsecum, quod supervenit ad conformationem luminis naturalis: & hoc modo unus Angelus illuminat alium. Et hic art. 1. ait quod sicut minus calidum crescit in calore ex præsentia magis calidi, ita virtus intellectiva inferioris Angeli confortatur ex conversione superioris Angeli ad ipsum: Ergo sicut calor corporis magis calidi intendit ex sua propinquitate calorem minus calidi, sic Angelus superior illuminando inferiorem, ex sua conversione intendit lumen naturale illius.

Respondetur ad primum locum, D. Thom. in eodem art. in resp. ad 2. expresse docere unum Angelum illuminare alium, non tradendo illi lumen naturæ, vel gratiæ, vel gloriæ, ut supra reulimus: ex quo manifeste sequitur illuminationem non fieri per impressionem aliquam luminis in intellectu Angeli illuminati; illud enim debet esse lumen quoddam naturale, gratiæ, vel gloriæ. Unde hæc duo, scilicet proponere objectum modo proportionatum intellectui Angeli illuminati, & fortificare lumen naturale ipsius, non possunt in numero, sed important unam & eandem actionem Angeli illuminantis: siquidem ex hoc ipso quod Angelus superior veritatem quam universalis intelligit, inferiori proponat modo ipsi proportionato, & ostendat ei medium proportionatum ad eam concipiendam, roboratur intellectus Angeli inferioris; sicut ut confortatur potentia visiva per assistentiam luminis exterioris, quo medium & objectum illuminantur; & sicut mens discipuli confortatur ex eo quod magister ipsi proponit veritatem quam antea non cognoscebat, & medium quo eam demonstrative cognoscit: quia sicut discipulus posita illa ostensione potest exire in actum cognitionis hujusmodi veritatis, & potentia visiva in actum visionis, ita & Angelus inferior in actum cognitionis veritatis sibi antea incognitæ. Et ita clare mentem suam explicat S. Doctor qu. 9. de ver. art. 1. in corp. ubi legendum est. Unde.

Ad secundum testimonium dicendum est, D. Thom. debere intelligi de lumine superveniente, non physice per realem inhesionem intellectui Angeli illuminati, sed moraliter, per propositionem objecti divisi a lumine superioris Angeli, quod subinde habet confortare intellectum inferioris, non in se & intrinsece, sed extrinsece, & in ordine ad objectum, reddendo illud ipsi proportionatum. Ad tertium vero respondeo, comparationem illam ad D. Thom. adductam, tantum in hoc tenere, quod sicut minus calidum confortatur, & crescit in calore ex præsentia magis calidi, ita virtus intellectiva inferioris Angeli confortatur ex conversione superioris ad ipsum: non autem tenet quantum ad modum confortationis & incrementi; quia licet calor minus calidi confortetur & crescat per intensiorem physicam; virtus tamen intellectiva inferioris Angeli, confortatur & crescit per intensiorem tantum moralem.

Obi-

43. Obijciens secundo contra secundam conclusionem. Multa in illis inferioribus confortantur, & perficiuntur ad operandum supra proprias vires, & unionem cum superioribus, quibus naturaliter subordinantur: nam color existens in pariete, ex unionem cum luce quæ est in aere circumstante, elevatur ad producendas species intentionales: phantasma per conjunctionem cum intellectu agente, fit potens producere species intelligibiles: item calor ex conjunctione ad formam ignis, producit alium ignem: Ergo similiter Angelus inferior ex conjunctione sui luminis, cum lumine Angeli superioris, confortatur: & fit potens ad cognoscendas veritates, proprias vires excedentes; & sic per illam conjunctionem, non vero per artificiosum magisterium, fit illuminatio Angelorum.

44. Respondeo negando quod color existens in pariete elevatur ad producendas species intentionales per unionem sui cum luce, quæ est in aere circumstante (hæc enim solum disponit ipsum medium aerem ad recipiendas viatiles & deferendas species) sed hæc elevatio fit per lucem in ipso colore receptam: quod idem dicendum est de phantasmate; recipit enim aliquam virtutem spirituales ab intellectu agente, quæ elevatur, tamquam instrumentum ipsius, producit species in intellectu possibili, ut explicari solet in libris de anima. Quoad calorem ignis, licet ex luce unionem ad ipsum ignem natus sit producere alium ignem: neganda tamen est consequentia, & paritas de Angelo illuminante alterum Angelum sibi inferiorem. Ratio disparitatis est, quia hoc ipso quod calor ignis fit virtus forme ipsius, non est mirum, quod absque alia virtute superaddita possit producere effectum proportionatum tali forme, qualis est altera forma ignis: Angelus autem inferior non est virtus Angeli superioris: unde ad sui illuminationem necessarium requirit casualitatem moralem, seu artificiosum magisterium, ratione cuius elevatur ad operationem excedentem proprias vires.

45. Obijciens tertio contra tertiam conclusionem. Angelus superior, per illud artificiosum magisterium, nihil producit in intellectu inferioris: Ergo sicut ante magisterium artificiosum Angelus inferior non cognoscebat rem quæ per illud proponitur, sic etiam postea magisterio eam non cognoscit: nam ut habet commune axioma: *idem manens idem semper facit, vel non facit idem*: Ergo frustra ponitur.

46. Respondeo concedendo Antecedente, negando Consequentiam. Nam est Angelus superior nihil physice producat in intellectu inferioris, tamen quia species intelligibiles quæ sunt in inferiori Angelo, nequeunt actu repræsentare objectum de quo fit illuminatio, nisi dependenter tamquam a conditione vel connotato, a divisione illa seu limitatione, quæ fit per magisterium artificiosum; ideo ante illud Angelus inferior non cognoscit veritatem de qua illuminatur, & ipso posito eam cognoscit. Sicut quia cognitum quam habet Angeli tum de rebus contingentibus, tum de cogitationibus cordis, pendet tamquam a conditione ab existentia rei contingentis, aut a libera directione voluntatis, nullus Angelus per species inditas potest cognoscere res contingentes, nisi quando sunt, nec liberat cogitationes, nisi quando ad ipsum dirigitur. Quando vero dicitur, quod idem manens idem semper facit idem; distinguendum est, in ordine ad idem objectum, concedendum est: in ordine ad diversum, negandum: per magisterium vero artificiosum variatur quodammodo objectum, quia de improporionato fit proportionatum. Sicut ergo oculus corporeus, absque sui mutatione, potest fieri potens ad videndum aliquod objectum, quod antea videre non poterat, per hoc scilicet quod objectum illud in se mutetur, & de improporionato fiat proportionatum; ita etiam intellectus Angeli inferioris, fit potens ad attingendam veritatem, quam antea cognoscere non poterat, per hoc quod illa per magisterium artificiosum Angeli superioris dividitur, & multiplicatur in plures conceptus, juxta capacitatem inferioris, & sic redditur ejus intellectui proportionatus.

47. Dices: Angelus superior non potest dividere notitiam universalem, & eam multiplicare in plures conceptus proportionatos Angelo inferiori: tum quia modus intelligendi ipsi conaturalis, requirit notitiam illam universalem: tum etiam quia hoc ipso quod Angelus cognoscit aliquod objectum, attingit in eo quiddam quod cognoscibile, scilicet per lumen quo utitur; quod præcipue urget quoad notitiam quam Angeli habent de seipsis; quæ est comprehensiva: Ergo Angelus superior non potest notitiam universalem quam habet, reddere per magisterium artificiosum, intellectui inferiori proportionatam, nec per consequens eum illuminare; præsertim de his quæ ipsi Angeli superiori naturaliter insunt: cuius tamen oppositum communiter docent Theologi.

48. Respondeo negando Antecedens. Ad cuius primam probationem dico, quod quamvis modus naturalis intelligendi Angeli superioris postulet hanc notitiam universalitatem, hoc tamen non impedit quin possit eam dividere & multiplicare juxta capacitatem inferioris; unde modus ille conaturalis non exigit omnem conceptum Angeli su-

perioris esse universalem, sed solum quod possit eum habere cum voluerit.

Ad secundam probationem similiter dicendum est, quod quamvis Angelus necessario attingat in objecto ad quod applicat intellectum, omnem rationem in eo intelligibilem, per lumen quo utitur, stante tamen illa notitia adæquata, nihil impedit quin possit plures de eodem objecto formare conceptus, quasi explicantes notitiam illam universalem: quo posito stabit, eum nunquam applicare intellectum alicui objecto, quin ipsum adæquet secundum quod est cognoscibile per lumen quo utitur, & nihilominus possit divivam & particulatim proponere quod unitum & in universali cognoscit. Et certe eodem modo se habet magister instruendo discipulos: si quidem veritatem, quam ipse simpliciter & unico actu cognoscit, multis actibus proponit discipulo juxta capacitatem ipsius: sique unam habet simul notitiam talis veritatis sibi propriam, & plures inadæquatas ad eam discipulo explicandam. Ex quibus solvitur illud quod de naturali comprehensione obijciatur: hæc enim stante in quolibet Angelo, potest Angelus superior per plures actus suam cognoscibilitatem, unico actu comprehensivum exauktam, dividere & multiplicare Angelo inferiori, ut sic ab eo percipi valeat: subindeque de illis quæ ipsi naturaliter insunt, eum illuminare.

ARTICULUS III.

Quomodo unus Angelus alteri loquatur?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum, & referendum sententiæ.

Titulus supponit tamquam certum & indubitatum, unum 49 Angelum alteri loqui; id enim satis evidenter in Scriptura insinuat: *Matth. 6. Seraphim clamabant alter ad alterum: Zacharie 1. Respondit Angelus Domini, & dixit: Domine Deus exercituum usquequo tu non miseraberis Jerusalem?* Et apud Judam in sua Canonica, Michael cum Diabolo disputat super Moyse corpus: disputatio autem nequit intelligi, absque aliquo genere locutionis. Unde Apostolus 1. ad Cor. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velus ut sonus; &c.* Ubi Theodoretus: *Angelorum linguis dicitur, non quæ sensu, sed quæ intelligentia percipiuntur, per quas & Deum laudant & inter se differunt.* Eos enim laudantes audierunt *Isaia & Ezechiel.* Quin etiam Daniel eos inter se loquentes audit, & Zacharias & Michas. Theophyl. item eundem Apostolum locum expendens, sic ait: *Angeli per linguam est intelligentia, vis nimirum illa, quæ sui mutuo divinarum rerum intellectum, ac divinas cogitationes imperant.* Gregorius etiam Papa cap. 4. libri 2. Moral. de locutione Dei cum Angelis & Angelorum inter se copiose & eleganter disserit: *Aliter (inquit) loquitur Deus ad Angelos: Aliter Angeli ad Deum: aliter Deus ad Sanctorum animas: aliter SS. animæ ad Deum: aliter Deus ad Diabolum: aliter Diaboli ad Deum.* Nam quia spirituali natura ex corpore opposita nihil obstat, loquitur Deus ad Angelos sanctos eo ipso quo eorum cordibus oculis sua invisibilia ostendit: ut quidquid agere debent, in ipsa contemplatione veritatis legant: ut velut quodam præcepto vocis suis ipsa gaudia contemplationis: quasi enim audientibus dicitur, quod videntibus inspiratur. Tum quibusdam interpositis: *Deus ergo Angelis loquitur, cum eis voluntas ejus intima videnda manifestatur. Angeli autem loquuntur Domino, cum per hoc quod super semetipso respiciunt, in motum admirationis surgunt.* Nam ut antea dixerat: *Vox Angelorum est in laude conditoris ipsa admiratio intima contemplationis.* Virtutis divinis miracula obsequisse, dixisse est: quia excitatus cum reverentia motus cordis, magnus est ad auris incircumscripti spiritus clamor vocis, quæ vox se quasi per distincta verba explicat, dum sese per innumeros modos admirationis formas.

Ratio etiam suffragatur. Primo quia Angeli perfectam 50 societatem inter se habent: utpote qui in variis Hierarchiis & ordinibus descripti, celestem illam & beatissimam Jerusalem, cuius præcipui sunt cives, in unius reipublice formam componant: ad felicitatem autem perfectæ communitatis & reipublice, requiritur quod personæ seu cives, ad ejus integritatem veluti partes attinentes, sepe cordium secreta, & affectus in voluntate latentes, fide mutuo patefaciant, quod absque locutione fieri nequit.

Secundo: Unus Angelus alium illuminat & docet, ut articulo precedenti vidimus: Sed omnis illuminatio in Angelis est locutio, quamvis non omnis locutio sit illuminatio, ut infra patebit: Ergo unus Angelus alteri loquitur.

Tertio: Quid potest virtus inferior, potest etiam nobiliori modo virtus superior: Sed homo, qui est inferior Angelo, potest alteri suum conceptum manifestare, in quo præcipue consistit locutio: Ergo etiam unus Angelus poterit alteri loqui.

Quarto Angeli ad hoc præcipue conditi sunt, ut Deum continuis laudibus & hymnis celebrent: unde *cali cantores celestes aves, ac divinarum laudum præcones, a Sancta Patri.*

Patribus appellatur, & Job 38. dicitur, quod cum Deus appendebat fundamenta terrae, laudabant eum alba matutina, & jubilabant omnes Filii Dei, vel ut habetur in Hebraeo, *Omnes Angeli Dei*. Quomodo autem perpetuo cantu divinas laudes celebrare possent, si carerent facultate loquendi, nec possent inter se spiritualia miscere colloquia?

51. Verum quomodo ejusmodi locutio inter Angelos possit exerceri, gravis est controversia, & mira sententiarum diversitas. Qui enim asserunt, illuminationem importare aliquid physice impressum intellectui Angeli illuminati ab Angelo illuminante, eodem proportionali modo discurrunt de locutione. Unde Scotus in 2. dist. 9. qu. 2. docet Angelum loquentem producere notitiam actualem sui conceptus in intellectu audientis, ita ut intellectus audientis mere passive se habeat ad illum, nullo modo ipsam eliciendo, sed tantum recipiendo. Suarez vero lib. 2. de Angelis cap. 6. asserit Angelum loquentem producere speciem sui conceptus in intellectu audientis. Qui vero illuminationem in solo magisterio artificioso, seu in sola manifestatione proportionata veritatis antea incognita constituit, dicunt locutionem Angelorum consistere in sola ordinatione conceptus loquentis ad eum cui loquitur. Ita D. Thomas hic art. 1. de verit. qu. 9. art. 4. ad 9. & 11. quem sequuntur omnes ejus Discipuli, & quidam extranei. Denique alii contendunt angelicam locutionem consistere in formatione quorundam signorum, quibus conceptus loquentis manifestatur illi cui se loquitur; eo modo proportionali, quo voces inter nos referunt animi nostri conceptus. Quod si quaeras, quam & qualia sint hujusmodi signa? tripliciter respondent. Nonnulli enim apud Durandum dicunt signa illa sensibilia consistere in figuris quibusdam seu characteribus in celo exaratis; sicut nos in charta voces vel litteras edimus, ut in ictibus animi conceptus manifestemus. Alii vero asserunt signa illa, quibus Angeli ad invicem loquuntur, esse vel sonos sensibiles in aere ab ipsis formatos instar vocum, vel nutus, aut signa aliqua in corporibus assumptis facta; & hunc dicendi modum approbat Durandus, rejecto alio tamquam frivolo & ridiculo. Alii tandem docent signa illa, quibus unus Angelus loquitur ad alterum, non esse corporalia, sed spiritualia, nempe qualitates aliquas spirituales significantes conceptus, pro qua sententia refert Suarez Marfilium, & quosdam alios in fine notae Theologos.

§. II.

Sententia Scoti & Suarez, rejicitur.

Dico primo: Locutio angelica non fit per influxum physicum Angeli loquentis in eo cui loquitur, causando in ipso notitiam actualem, vel speciem sui conceptus representativam.

52. Probatur primo ex D. Thoma qu. 9. de verit. artic. 5. ad 4. ubi sic ait: *Angeli loquens nihil facit in Angelo cui loquitur, sed fit aliquid in Angelo ipso loquente*, & ex hoc ab alio cognoscitur, modo prius dicto. Unde non oportet etiam quod loquens infundat ei cui loquitur. Et art. 9. ad 4. Angelus (inquit) ad quem fit locutio, non recipit aliquid a loquente, sed per speciem quam pater se habet, & aliam Angelum, & locutionem ejus cognoscit. Quo nihil expressius dictum potest, praeterquam contra Suarez, asserentem Angelum loquentem producere speciem sui conceptus in intellectu ejus cui loquitur.
53. Probatur secundo conclusio: Si angelica locutio fieret per influxum physicum Angeli loquentis in audiente, producendo in eo notitiam actualem, vel speciem sui conceptus, inde fieret unum Angelum non posse alteri loqui ad quancunque distantiam; cum enim sit limitata virtus, non potest physice agere, nisi intra distantiam limitatam: Consequens (praeterquam quod est expresse contra D. Thom. hic art. 4. & qu. 9. de verit. art. 6. & contra illud Luce 16. ubi anima divitis in inferno posita loquebatur Abrahae in Lybno existentem) ex eo constat esse falsum, quod faciat creaturam pure spirituales pendere in his quae pertinent ad complementum suae naturae a locali & corporea distantia.
54. Confirmatur: Vel Angelus ut physice influat notitiam ad speciem sui conceptus in audiente, debet esse intra ejus intellectum, vel etiam id potest ad extra positus, & distans ab illo: primo (praeterquam quod est contra communem Sanctorum Patrum & Theologorum doctrinam, asserentium quod Angelus non illabatur menti, sed solus Deus) non salvat quomodo unus Angelus possit simul loqui pluribus; cum non possit simul poni intra plures; nec etiam quomodo possit loqui ad Angelum distantem, ut constat. Secundum vero non potest admitti; nam ex una parte repugnat quod actus cognitionis, vel species ab Angelo distante produceretur in alio; nisi transeat per medium, ex alia vero conceptus, seu cognitio & species non possunt transire per medium corporeum, cum sint accidentia spiritualia, quae non possunt per media corporea produci, illisque inherere.

Scio, Suarez respondere, hanc efficientiam physicam posse fieri independentem a situ & loco, subindeque absque eo quod illud accidens spirituale, quod per eam producit, transeat per medium. Verum (praeterquam quod haec responsio est contra communem axiomata philosophicum, asserens quod nihil possit agere in distans, nisi agat in propinquum) mirum est illum Auctorem nolle admittere, quod Angelus motu discreto possit transire ad locum distantem, impertransito medio, & tamen asserere, quod impertransito medio producat aliquid in loco distante.

Probatur tertio conclusio ex alio inconvenienti, quod sequitur ex Suarez sententia. Si enim unus Angelus alloquatur alium per physicum influxum speciei sui conceptus, ratio secreti in ejusmodi locutione salvari non poterit: nam cum illa species non sit futurum contingens, nec actus liber, nec aliquid supernaturale, praeterquam quando locutio est de rebus naturalibus, continetur intra objecta naturaliter cognoscibilia a quocunque Angelo, subindeque non est cur ab uno potius quam ab alio cognoscatur.

Denique probari potest conclusio rationibus illis, quibus supra demonstravimus, unum Angelum non illuminare alium per influxum physicum in ipsum: nam quantum ad hoc eadem est ratio de Angelorum locutione, ac de eorum illuminatione, ut consideranti patebit.

§. III.

Explicatur aliorum sententia, qui docent locutionem Angelorum fieri per aliqua signa.

Dico secundo: Angelorum locutio non potest fieri per aliqua signa.

Probatur: Si locutio Angelorum consisteret in formatione signorum experientium conceptus, vel illa signa essent corporea, vel spiritualia? Neutrum dici potest: Ergo locutio Angelorum, per aliqua signa fieri nequit. Prima pars Minoris probatur: quia Angeli connaturaliter exigunt mutuum inter se societatem habere, atque adeo sibi loqui, manendo intra terminos gradus intellectualis, qui a corpore est independentes: Ergo ut se explicent, non indigent signis corporeis & sensibilibus. Et certe valde diminuta esset & deficiens societas & communis spiritualium substantiarum, si habendo vitam omnino separatam a corporibus, & independentem ab illis, indigerent tamen ad sui communicationem sensibilibus signis.

Confirmatur: Quamvis nulla essent corpora, posset tamen inter Angelos esse amicitia, & vitae societas: Ergo & manifestatio conceptuum, sive locutio; utpote sine qua praedicta amicitia seu vitae societas subsistere non potest: Ergo falsum est, ejusmodi locutionem fieri mediatis signis sensibilibus.

Confirmatur amplius: Illa signa sensibilia non possunt esse characteres caelo impressi, ut quidam dicunt; Angeli decernerent scribentes potius quam loquentes: nec soni aut nutus sensibiles ab ipsis in corporibus assumpti formati, ut alii existimant; tum quia alias non possent loqui, nisi assumendo corpora; tum quia si nullum esset corpus, nullo modo possent loqui: Ergo signa illa ficticia sunt & chimerica.

Addo quod, hoc habet speciale Angelorum locutio, quod possit fieri uno, absque eo quod alii innoscat; quod esse non possit, si fieret per signa sensibilia, quae sunt omnibus Angelis necessario manifesta. Ex quo probatur secunda pars Minoris: Nam vel signa illa spiritualia, essent naturalia, vel ad placitum? Si essent naturalia, essent omnibus manifesta: similiter etiam si essent signa ad placitum; quia significarent ex impositione orta ex communi consensu Angelorum, & consequenter essent omnibus nota: Ergo si Angelus loqueretur per expressionem alium signorum, non possit uno loqui, quin loqueretur aliis, aut saltem illis suam locutionem manifestaret.

Prestat hac difficultate Auctores hujus sententiae, distinguunt duo genera signorum in Angelis; quodam generalia & communia omnibus, quibus proinde tamquam lingua communi utuntur in suis locutionibus publicis; & alia specialia pro singulis, subindeque apta ut unus Angelus alteri tantum, quando voluerit, suos conceptus manifestet.

Verum hac responsio obviatur ipsi infinitate signorum, & linguarum quas tenetur ponere in Angelis, si secretum vellet servari in eorum locutionibus. Demum enim quod aliquis Angelus velit loqui duobus vel tribus simul, non reliquis, quia lingua uterque si privata, non intelligitur nisi ab uno, nempe ab illo cui soli est nota; quia pro illo solum est imposita: si communi, non poterit occultari aliis, quibus etiam nota est illa impositio; unde oportebit aliam linguam Angelis instituisse, non communem omnibus, nec privatam pro uno, sed communem pro aliquibus, & non pro aliis: cum autem combinationes linguae possint in infinitum multiplicari, idque per totam aeternitatem, quia aliquando potest velle loqui duobus, modo quatuor, aut decem, aut viginti, aut pluribus, aut paucioribus; immo illis quibus modo loquitur, aut aliquibus eorum, potest postea velle occultare id quod manifestat aliis, oportebit quilibet Angelum habere infinitas fere linguas, sive infinita signa ad loquendum cum quibus voluerit, seorsim & seorsim ab aliis.

§. V.

Soluntur objectiones.

Objicies primo contra primam conclusionem: Intellectus unus Angeli non est secundum se sufficienter constitutus in actu primo ad cognoscendum actus liberos alterius, alias posset pro libito, & independentem ab alterius locutione & voluntate, eos cognoscere: Ergo debet fieri potens in actu primo, subindeque per receptionem alicujus physici intrinsece mutari.

Confirmatur primo: Vel unus Angelus habet in se speciem representativam conceptus alterius, vel non? Si primum: Ergo nihil illi deest ut illum cognoscat independentem ab alterius voluntate. Si secundum: Ergo cum non possit illum absque specie cognoscere, eam de novo recipiat a loquente.

Confirmatur secundo: Dum unus Angelus alteri loquitur, ille cui fit locutio debet moveri & excitari, ad hoc ut attendat Angelo loquenti; cum non sit semper in actuali consideratione omnium quae potest cognoscere: Sed non potest moveri ac excitari, nisi per impressionem alicujus physici: Ergo aliquid physicum ipsi imprimi debet. Major patet, Minor probatur: Tum quia objectum motivum non potest intelligi sine influxu physico in potentiam: Tum etiam quia D. Thom. hic art. 1. ad 3. ait, quod sicut per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam intelligibilem virtutem potest excitari mens Angeli ad attendendum: At sensus excitatur per influxum physicum speciei in ipsum, ut patet: Ergo etiam intellectus Angeli audientis debet excitari per influxum physicum loquentis in ipsum.

§. IV.

Divi Thomae sententia stabilitur.

Dico ultimo: Locutio Angelorum consistit in sola ordinatione seu directione conceptuum, per voluntatem loquentis ad eum cui loquitur. Ita D. Thom. hic qu. 10. art. 1. & de verit. qu. 9. art. 4.

Probatur ratione fundamentalis, quam ibidem infinnat. Loqui alteri, nihil aliud est quam fere mentis conceptum illi manifestare: Sed unus Angelus per hoc solum manifestat alteri suum conceptum, quod ipsum dirigit & ordinat ad illum per suam voluntatem: Ergo per hoc praefice eum alloquitur. Major patet, Minor vero probatur. Ut conceptus unus Angeli manifestetur alteri, sufficit quod ab eo possit cognosci: Sed ex eo praefice, quod unus Angelus conceptum suum ordinat voluntarie ad alterum ut ei innoscat, potest illi alter Angelus ipsum cognoscere: Ergo per talem ordinationem seu directionem illi manifestatur. Major est evidens, Minor probatur. Ut conceptus liber unus Angeli possit actu cognosci ab alio Angelo, sufficit quod reddatur de pertinentibus ad ipsum: eo ipso liquidem ponitur intra sphaeram intellectualitatis illius, quia quilibet Angelus natus est per species quas in se habet, sine alia impressione, vel actione objecti in ipsum, intelligere quicquid ad se pertinet: Sed ex eo praefice quod unus Angelus voluntarie ordinat suum conceptum ad alium, eo fine ut illi possit innoscescere, eo ipso, inquam, reddit ejusmodi cognitionem de pertinentibus ad ipsum, quia eo ipso vult talem conceptum ad illum pertinere: Ergo hoc ipso facit quod illa cognitio possit ab illo cognosci.

Confirmatur primo: Ideo actus liber unus Angeli est ex natura sua ante consensum voluntatis ipsius, incognitus alteri Angelo, quia ipse Angelus, qui libere eum elicit, habet ex vi sua libertatis dominium in tale actum, & jus connaturale sibi notitiam ipsius relevandi quamdiu voluerit: Sed ex eo praefice quod dirigit ad alterum Angelum ejusmodi conceptum ut ei possit innoscescere, eo ipso, inquam, cedit dominio & juri quod habet, praedictum conceptum illi occultandi: Ergo eo ipso incipit manifestari illi Angelo ad quem dirigitur, subindeque Angelus sic ipsum manifestans, censetur sufficienter alterum Angelum alloqui.

Confirmatur secundo ex differentia quae reperitur inter locutionem hominis & Angeli. Homo enim non loquitur alteri ex hoc praefice quod ad illum dirigit suum conceptum vel voluntatem, quia ut notat S. Doctor hic art. 1. ad 1. duplici oblatione clauditur illius conceptus, ne alteri homini sit notus, primo quidem ipsa libertate voluntatis, ob quam est supra ordinem universi, & a nulla causa extrinseca praeterquam a Deo, dependet, ut dist. 7. art. 5. declaravimus; secundo grossitie corporis, ratione cuius homo debet uti aliquo signo sensibili, ad hoc ut alteri homini suum conceptum manifestet: conceptus autem unus Angeli occultatur alteri solo libertatis velamine; atque adeo hoc ipso quod tollitur illud velamen, per hoc quod ille conceptus ad alium Angelum dirigitur, & fit aliquo modo ipsius, illi manifestatur, siquidem unus Angelus loquitur alteri, per hoc solum quod illi manifestat suum conceptum. Et hic modus dicendi facile salvat, quod locutio Angeli possit esse secreta, & uni tantum cognita: quia Angelus loquens potest ordinare suum conceptum ad unum, & non ad alios. Facile etiam explicat, quomodo possit unus Angelus alloqui simul plures alios, etiam distantes: nam potest ad plures, etiam distantes, dirigere suum conceptum. Quomodo autem malus Angelus possit mentiri & decipere alios, ex solutione argumentorum patebit.

Thomae Genes, Tom. II.

Objicies primo contra primam conclusionem: Intellectus unus Angeli non est secundum se sufficienter constitutus in actu primo ad cognoscendum actus liberos alterius, alias posset pro libito, & independentem ab alterius locutione & voluntate, eos cognoscere: Ergo debet fieri potens in actu primo, subindeque per receptionem alicujus physici intrinsece mutari.

Confirmatur primo: Vel unus Angelus habet in se speciem representativam conceptus alterius, vel non? Si primum: Ergo nihil illi deest ut illum cognoscat independentem ab alterius voluntate. Si secundum: Ergo cum non possit illum absque specie cognoscere, eam de novo recipiat a loquente.

Confirmatur secundo: Dum unus Angelus alteri loquitur, ille cui fit locutio debet moveri & excitari, ad hoc ut attendat Angelo loquenti; cum non sit semper in actuali consideratione omnium quae potest cognoscere: Sed non potest moveri ac excitari, nisi per impressionem alicujus physici: Ergo aliquid physicum ipsi imprimi debet. Major patet, Minor probatur: Tum quia objectum motivum non potest intelligi sine influxu physico in potentiam: Tum etiam quia D. Thom. hic art. 1. ad 3. ait, quod sicut per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam intelligibilem virtutem potest excitari mens Angeli ad attendendum: At sensus excitatur per influxum physicum speciei in ipsum, ut patet: Ergo etiam intellectus Angeli audientis debet excitari per influxum physicum loquentis in ipsum.

Confirmatur tertio: Angelus loquitur homini, per impressionem alicujus physici, puta speciei intelligibilis; Ergo similiter alteri Angelo loquitur.

Ad objectionem respondeo negando Antecedens: est enim Angelus sufficienter constitutus in actu primo, quantum est ex parte sui, ad cognoscendum conceptus & actus liberos alterius; unde potest illos cognoscere, saltem abstractivae, & ut possibiles; ut tamen cognoscat illos, prout hic & nunc eliciuntur, & intuitive, requiritur tamquam conditio, & velati per modum approximationis, directio alterius Angeli; unde independentem ab illa, & Angeli loquentis voluntate, non potest eos cognoscere. Ex quo patet responsio ad primam confirmationem: respondetur enim quemlibet Angelorum habere in se speciem, quae possit alterius conceptum representare; ceterum in actuali representatione dependet praedicta species a voluntate ejus cuius est ipse conceptus; sicut etiam quilibet habet speciem quae representat futurum contingens, & tamen actualis representatio dependet ab existentia praedicti futuri contingentis, ut dist. 9. art. 4. ostensum est.

Ad secundam distinguo Majorem: ut attendat Angelo loquenti debet moveri & excitari, moraliter, concedo: physice, nego: & sub eadem distinctione Minoris, nego consequentiam.

Explicatur: Eo modo excitatur Angelus ad attendendum locutioni, quae sibi fit ab alio, subindeque ad cognoscendum ejus conceptum, quod excitatur ad attendendum & cognoscendum individua quae sub specie humana v. g. de novo sunt: unde quemadmodum ad istam excitationem non requiritur quod nova productio individuum naturae humanae, aliquid physice causet & ponat in intellectu angelico, sed sufficit quod species quam innatum habet Angelus de natura & quidditate talium individuum, posita illorum productione, tamquam conditione sine qua nequit ea representare, determinatur de novo ad illa representanda: ita similiter, ut intellectus unus Angeli efficaciter excitetur & moveatur ad attendendum locutioni alterius, & percipiendum id quod ipsi loquitur, non requiritur quod per locutionem illam aliquid physicum de novo recipiat, sed sufficit quod adveniat de novo ordinatio & directio voluntatis ex parte Angeli loquentis; quia per talem ordinationem aufertur velamen quod illius conceptum occultabat. Ideo enim ille actus Angeli loquentis non cognoscebat ab audiente, quia non erat de pertinentibus ad universum, vel ad ipsum Angelum qui debet audire: per talem vero ordinationem fit de pertinentibus ad ipsum, subindeque ei manifestatur, ut antea declaratum est. Unde D. Thom. in 2. dist. 11. qu. 1. art. 3. ad 4. sic ait: *Angeli praecipue beatus esse semper in actuali consideratione sui ipsius, & per consequens eorum quae ad ipsum pertinent, quorum omnium ipse est ratio cognoscens*. Quam cito autem unus Angelus ordinat locutionem suam ad alterum, efficitur locutio ejus de pertinentibus ad illum & ita ab eo cognoscitur. Ex quo patet, juxta doctrinam Divi Thomae, nihil physicum de novo recipi in Angelo audiente ut excitetur, sed ponit tantum de novo directionem seu ordinationem Angeli loquentis, quae est moralis quadam motio & excitatio. Unde cum dicitur objectum motivum non posse intelligi sine influxu physico in potentiam.

tentiam, respondendum est, id esse verum de objecto motivo physice; fecus vero de objecto movente & excitante tantum moraliter.

- 73 Ad locum vero D. Thomae qui subiungitur, dicendum est cum Cajetano, S. Doctore nomine virtutis intelligibilis, per quam dicit mentem Angeli excitari ad attendendum aliquam loquentis, intelligere ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, quae habet virtutem moraliter excitativam, ea ratione quia facit hunc conceptum esse de pertinentibus ad illum cui loquitur. Comparatio vero D. Thomae tenet solum quantum ad motionem & excitationem, non vero quantum ad modum motionis & excitationis.

- 74 Ad tertiam confirmationem primo nego Antecedens: Angelus enim dum homini loquitur, non infundit illi novam speciem, sed species iam existentes tantummodo ordinat, vel movet tantumphantasmata, ex quibus postea intellectus agens elicit species. Secundo hoc dato, nego consequentiam & paritatem: homo enim potest recipere novas species, non vero Angelus, qui conditus est perfectus in sapientia, & a Deo omnes species in sua creatione recepit.

- 75 Obijcies secundo contra secundam conclusionem: Glossa in illud 1. ad Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum*, dicit Angelos loqui nobis & signis. Idem docet S. Bruno in scholiis ad locum illum prioris ad Corinth.

Nam de Angelorum linguis loquens: *Quidam* (inquit) *signis alteri alter voluntatem suam significant*. Ergo Angelorum locutio fit per aliqua signa sensibilia.

Respondendo in tantum Angelos dici loqui per signa & nuntius, in quantum speciebus utantur ad loquendum, quae per se primo sunt signa, & propter annexam ordinationem ad alterum Angelum, nuntius metaphorice dici possunt. Ita D. Thom. q. 6. de verit. art. 4. ad 12 ubi ait: *Nuntius & signa hoc modo possunt in Angelis distinguere, ut signum dicatur ipsa species, nuntius autem ordinatio ad alium; sed possibilia hoc faciendi dicitur lingua.*

- 76 Obijcies tertio contra tertiam conclusionem: Si locutio angelica fiat per ordinationem conceptus unius Angeli ad alterum, sequitur locutionem Angelorum esse actum voluntatis, non vero intellectus, & linguae Angelorum esse eorum voluntatem, non autem intelligendi vim, ut ait Theodoritus supra relatus: Sed hoc non potest dici: Ergo nec illud, Minor patet: Loqui enim est manifestare conceptum: Sed proprium intellectus est manifestare, non autem voluntatis, quae est potentia caeca: Ergo &c. Major vero probatur, nam D. Thom. hic art. 1. in corp. & in resp. ad 1. ait, quod voluntas ordinat conceptum mentis angelica ad manifestandum alteri: Ergo si locutio angeli consistat in ordinatione conceptus mentis angelica ad alterum Angelum, illa erit actus voluntatis, & non intellectus.

- 77 Respondendo negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem dicendum est, quod quando D. Thom. ait, quod voluntas ordinat conceptum, non intendit hanc ordinationem esse a voluntate tamquam ab efficiente illam, sed solum tamquam a movente seu applicante intellectum ad eam eliciendam. Nam, ut ait idem S. Doctor 1. 2. q. 17. art. 2. *Ordinare est proprius actus rationis*. Et 2. 2. q. 83. art. 1. probat ordinationem non esse actum voluntatis, sed rationis: quia petere, sine dispendio, ordinationem quandam importat, unde pertinet ad rationem, cuius est ordinare. Ordinatio ergo conceptus mentis ad manifestandum alteri, quae est locutio unius Angeli cum alio, actus intellectus est, praesupponens tamen actum voluntatis, ut de imperio & oratione, locis citatis dicemus.

- 78 Obijcies quarto: Ipsi ordinatio conceptum Angeli loquentis ad audientem est in se actus liber: Ergo est occultus Angelo audienti, subindeque per illum non potest ipsi manifestari conceptus Angeli loquentis.

Respondendo quod licet praedicta ordinatio sit actus liber, quoad exercitium & usum quo fit, haec tamen libertas non obstat quin fit manifestus alteri, quia hoc ipso quod voluntas Angeli loquentis facit talem ordinationem sui conceptus ut innotescat alteri, seu potius movet & applicat intellectum ad eam efficiendam, vult illam pertinere ad alterum, subindeque ab illo cognosci.

- 79 Obijcies quinto: Actus liberi non sunt Angelis manifesti, ex eo quod ordinantur ad illum: Ergo locutio Angelorum non consistit in directione conceptum unius ad alium. Consequentia patet, Antecedens vero probatur: quia alias actus amoris, odii, & huiusmodi unius Angeli vel demonis erga alium, essent illi naturaliter noti, quia ad ipsum essentialiter ordinantur.

Respondendo distinguendo Antecedens: Non sunt manifesti ex eo quod ordinantur ad illum, ex sua ratione specifica, & tamquam ab objectum, concedo: ex eo quod ordinantur ex applicatione speciali libertatis, nego. Ex eo enim praecise quod aliquis actus ordinatur ad Angelum essentialiter tamquam ab objectum, non fit aliquid ipsius proprie loquendo, neque ad ipsum pertinet cura de illo; bene tamen ex eo quod per liberam voluntatis applicationem ad ipsum dirigatur; per hanc enim directionem &

ordinationem, sit ejus objectum proportionatum, actualiter ipsi exhibitum ejus explicatum.

Obijcies ultimus: Si locutio angelica fieret per directionem conceptum, malus Angelus loquendo alteri non posset unquam illi mentiri: Consequens est falsum: Ergo & Antecedens. Minor patet: nam Angeli mali reipsa sunt spiritus fallaces, pleni dolo & omni malitia, & principes demoniorum est mendax, & mendacii pater, & cum mendacium loquitur, de suo loquitur, ut aliter in Evangelio; neque vero tantum est mendax, quando cum hominibus loquitur, & humano utitur idiomate, sed etiam quando cum aliis demonibus loquitur, & utitur idiomate sibi proprio; tunc enim maxime loquitur de suo. Sequela autem Majoris sic ostenditur: Mentiri est aliud manifestare exterius, & aliud habere interius in mente: Sed si angelica locutio fiat per directionem conceptus Angeli loquentis ad audientem, nunquam demon, alloquendo alterum, aliud ei manifestabit, quam illud quod habet in mente, solum, enim illi manifestabit suum conceptum. Ergo nunquam illi mentietur.

Respondendo negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem, concessa Majori, nego Minoris: licet enim locutio angelica fiat per directionem conceptum, tamen demon, formato in se conceptu aut affectu non directo ad alium, potest formare alium conceptum ad eundem directum, quo neget se habere illum non directum, aut asserit se habere oppositum: in quo casu evidens est quod aliud ei manifestabit, quam illud quod habet in mente, subindeque ei mentietur. Similiter etiam potest ad alium dirigere conceptum, quo neget se cognoscere aliquid de supernaturalibus, futuris contingentibus, aut cogitationibus cordium, quod tamen revera cognoscit; vel contra quo asserit se de illis aliquid cognoscere, quod reipsa non cognoscit. Potest etiam conceptum quem habet manifestare alteri quoad substantiam, non vero quoad circumstantias ejus: in quibus omnibus actibus mendacium & deceptio in locutione demonis inveniuntur.

§. VI.

Corollaria notata digna.

EX dictis intelligitur primo discrimen notabile, quod inter locutionem humanam & angelicam reperitur: in nobis enim conceptus noster non est locutio, sed aliquid sensibile locutione manifestatum: at vero in Angelo, qui non indiget vocibus ut alteri loquatur, ipse conceptus internus habet eminenti modo rationem manifestati, & manifestati: & aequivalere conceptui nostro, & voci significanti conceptum, ex quibus nostra locutio coalescit: nam ut est actus liber & internus, est res manifestata; ut directus vero, habet rationem manifestati: ea quidem quae ob imperfectionem & limitationem dispersa sunt in inferioribus, inveniuntur unita in superioribus.

Intelligitur etiam, locutionem angelicam in duobus potissimum differre ab illuminatione: Primo quia locutio est simplex manifestatio conceptus Angeli loquentis: illuminatio vero, praeter manifestationem objecti, dicit conformationem intellectiva potentiae, modo superius explicato. Unde S. Thom. q. 9. de verit. art. 5. *Intellectus aliquis deficit a cognitione aliusque cognoscibilis propter duo. Uno modo propter absentiam cognoscibilem: sicut dum cognoscimus gesta praeteritorum temporum, vel aliorum locorum remotorum, quia ad nos non pervenerunt. Alio modo propter defectum intellectus, qui non est adeo fortis, ut possit pervenire ad illa cognoscibilia quae penes se habet in primis principiis naturaliter veris, quia tamen non cognoscit, nisi rebus exercitis vel doctrina. Locutio igitur proprie est quia aliquis ducitur in cognitionem ignorantem, per hoc quod sit ei praesens quod alius non sibi absens: sicut apud nos patet dum unus refert alteri aliquid quod ille non vidit, & sic facit ei quoddammodo praesens per locutionem. Sed illuminatio est quando intellectus confirmatur ad aliquid cognoscendum supra id quod cognoscitur.*

Secundo locutio & illuminatio angelica in eo differunt quod illuminatio est manifestatio occultis, secundum quod est a Deo formaliter, subindeque veri in quantum veriformaliter: locutio autem non est revelatio occultis, prout est a Deo formaliter; atque ita nec formaliter ut veri, sed prout est a voluntate Angeli loquentis, five prout est volitum & liberum: quamvis alias in se sit verum materialiter & quasi per accidens: quidem absolute posset esse falsum, & si contingat non esse falsum, hoc non habet ex vi rationis formalis secundum quam formaliter manifestatur, sed aliunde, nempe quia repugnat subjecto decipere vel mentiri, ob perfectionem status beatifici in quo est: ut supra vidimus, malus Angelus alteri loquendo, potest illi mentiri, eumque decipere. Ita D. Thom. hic art. 2. ubi sic habet: *Ex quo mentis conceptus, ad duplex principium referri possunt, scilicet ad ipsum Deum, qui est prima veritas, & ad voluntatem intelligentis, per quam aliquid actu consideratur. Quia vero veritas est tamen intellectus, & regula omnis veritatis, est ipse Deus, manifestatio ejus quod mente concipitur, secundum*

dum quod dependet a prima veritate, & locutio est & illuminatio: puta si unus homo dicat alii, calum est a Deo creatum, vel homo est animal. Sed manifestatio eorum quae dependet a voluntate intelligentis, non potest dici illuminatio, sed locutio tantum, puta si aliquis alteri dicat volo hoc addicere, volo hoc vel illud facere. Cuius ratio est, quia voluntas creatura non est lux, nec regula veritatis, sed participans lucem. Unde communicare ea quae sunt a voluntate creatura, in quantum huiusmodi, non est illuminare: non enim pertinet ad perfectionem intellectus mei, quid tu velis, vel quid tu intelligas, cognoscere, sed solum quid rei veritas habeat.

- 84 Dices, Omnis Dei locutio est illuminatio: Ergo pariter omnis Angeli locutio, illuminatio dici debet. Consequentia videtur legitima ex paritate rationis. Antecedens vero probatur ex D. Gregorio lib. 2. Moralium cap. 5. ubi ait, quod Deus ad Angelos loquitur, eo ipso quod eorum cordibus ocula sua invisibilia ostendit. Ergo omnis Dei locutio ad Angelos est illuminatio ipsorum.

- 85 Respondendo concessa Antecedente, negando consequentiam & paritatem. Ratio vero discriminis assignatur a D. Thomae articulo cit. in responsione ad tertium, ubi sic ait: *Ad tertium attendendum quod omnis Dei locutio ad Angelos est illuminatio, quia cum voluntas Dei sit regula veritatis, etiam si sit quid Deus velle, pertinet ad perfectionem & illuminationem mentis creatae, sed non est eadem ratio de voluntate Angeli, ut dictum est.*

- 86 Inferes tertio, Angelos inferiores loqui ad superiores licet eos non illuminent: ut enim ait S. Doctor q. 9. de verit. art. 5. in corpore: *Locutio potest esse in Angelis & in nobis sine illuminatione: quia quandoque contingit aliqua nobis manifestari per locutionem, ex quibus intellectus nullo modo ad intelligentiam magis roboratur: sicut cum recitantur mihi aliqui historiae, vel cum unus Angelus alteri conceptionem suam demonstrat, huiusmodi enim indifferenter possunt cognosci & ignorari ab eo qui habet debilem intellectum vel forem. Sed illuminatio semper habet locutionem adiunctam, & in Angelis & in nobis: non enim secundum hoc alium illuminamus, quod est aliud quod medium tradimus, quo intellectus ejus roboratur ad aliquid cognoscendum, quod per locutionem fit. Similiter etiam oportet quod & in Angelis fiat per locutionem. Superior enim Angelus habet cognitionem de rebus per formas magis universales. Unde inferior Angelus non est proportionatus ad accipiendum cognitionem a superiori Angelo, nisi superior Angelus cognitionem suam quodammodo dividat & distinguat, concipiendo in se illud de quo vult illuminare, per modum talem quo fit comprehensibile ab inferiori Angelo, & talem conceptum suum alteri Angelo manifestando, cum illumina. Unde dicit Dionysius 15. capite caelestis Hierarchiae: *Unaqueque intellectualis essentia donata a sibi divinitus uniformem intelligentiam, provida virtute dividit & multiplicat ad inferiorum ductricem analogiam. Et est simile de magistro qui videt discipulum non posse capere ea quae ipse cognoscit per illum modum quo ipse cognoscit, & ideo studet distinguere & multiplicare per exempla, ut sit possit a discipulo comprehendere. Dicendum est igitur, quod ipsa locutio quae illuminatio adiungitur, & superiores solum inferioribus loquuntur, sed secundum aliam locutionem indifferenter loquuntur & superiores inferioribus, & e converso.**

- 87 Dices: Glossa super illud 1. ad Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar & Angelorum*, ait quod lingua sunt quibus Angeli praesepi: minoribus significant quod de Dei voluntate prius sentiant: Ergo Angeli inferiores non loquuntur superioribus, sed solum superiores inferioribus.

Respondet S. Thomas ibidem in resp. ad primum, quod Glossa ibi loquitur de locutione adjuncta illuminationi, non vero de locutione simplici; unde verbis illis solum potest inferri, Angelos inferiores non illuminare superiores, non tamen inferiores Angelos non loqui superioribus.

Dices rursus: Quicumque loquitur alicui de aliquo ignoto ei, docet ipsum: Si ergo inferiores Angeli loquuntur superioribus de propriis conceptibus quos illi ignorant; videtur quod eos doceant & illuminent.

Respondendo negando Antecedens, ut enim ait S. Doctor articulo citato in responsione ad sextum: *Doctrina est proprie de his quibus perfectior intellectus hoc autem quod unus Angelus cognoscit cognitionem alterius, non pertinet ad perfectionem intellectus ejus: sicut nec pertinet ad perfectionem intellectus mei quod cognoscam res absentes: quia ad me non pertinent.*

- 88 Inferes quarto cum eodem Angelico Praeceptore, hic art. 4. localem distantiam non impedire locutionem unius Angeli ad alterum. Nam locutio Angeli in intellectuali operatione consistit, ut ex dictis patet: Sed intellectualis operatio Angeli omnino abstracta est & independens a tempore & loco: Ergo & locutio unius Angeli ad alterum, subindeque localis unius Angeli ab altero distantia eorum locutionem impedire nequit. Unde quando Isaac 6. dicitur de Sacerdotibus quod alter clamabat ad alterum: *Clamor ille* (inquit S. Thomas in resp. 2.) *non fit propter distantiam loci, sed significat magnitudinem rei quae dicebatur, vel magnitudinem effectus, secundum quod dicit Gregorius 2. Moralium: Tanto quisque minus clamat, quanto minus desiderat, & juxta illud*

Ambrosii ad verba illa Psalmi 118. *Clamavi in voto corde meo: Clamavi cor nostrum, non sono corporis, sed cogitationum sublimata, concentusque virtutum.*

Inferes quinto, unum Angelum posse loqui ad alterum, 89 absque eo quod ejus locutionem alii percipiant. Ita sanctus Doctor art. 5. ubi sic diffinit: *Conceptus mentis unius Angeli percipi potest ab altero: per hoc quod ille cuius est conceptus, sua voluntate ordinat ipsum ad alterum. Potest autem ex aliqua causa ordinari aliquid ad unum & non ad alterum; & ideo potest conceptus unius ab aliquo uno cognosci, & non ab aliis. Et sic locutionem unius Angeli ad alterum potest percipere unus absque aliis, non quidem impediens distantiam localem, sed hoc faciente voluntaria ordinatione.*

DISPUTATIO XVI.

De hierarchiis, ordinibus, ac ministeriis Angelorum.

Ad questionem 108. & sequentes.

Haec est ultima hujus Tractatus disputatio, in qua exponemus ea quae docet D. Thomas a questione centesima octava, usque ad centesimam decimam quintam, & de hierarchiis, ordinibus, ac ministeriis Angelorum, ea quae poterimus brevitate & perspicuitate differemus.

ARTICULUS I.

Quae sint hierarchiae & ordines Angelorum?

§. I.

Prima pars quaestio resolvitur.

Dico primo, tres esse Angelorum hierarchias. Ita communiter Theologi post D. Dionysium de caelesti hierarchia cap. 6. & D. Thomam hic q. 108. art. 1.

Probatur: Hierarchia, quae latine *acer principatus* dicitur, 1 est collectio personarum aliquo modo faciarum, quae sub uno Principe continentur: Atqui triplex est huiusmodi collectio in Ang.: Ergo & triplex hierarchia. Minor probatur: Multitudo ordinata sub Principe, multiplicatur secundum diversos modos, quibus ab illo recipit gubernationem: unde quia Angeli & homines diverso modo recipiunt divinas illuminationes quibus a Deo reguntur, (homines enim eas recipiunt per signa sensibilia; Ang. vero in intelligibili puritate, ut dicit Dionysius cap. 1. de caelesti hierarchia) ideo alia est hominum & alia Angelorum hierarchia: Atqui etiam Ang. non recipiunt eodem, sed triplici diverso modo divinam gubernationem, seu illustrationes quibus a Deo gubernantur: Ergo &c. Minor subsumpta probatur: Nam, ut diffinitur D. Thom. hic art. 1. cum Angel. superiores habent universaliorum cognitionem veritatis, quam inferiores, rationes rerum de quibus Angel. illuminantur, possunt considerari tripliciter, primo secundum quod sunt a primo principio, quae est universalissima consideratio; secundo prout dependent a causis universalibus, quae aliqua ratione multiplicatur; & tertio prout applicatur singulari rebus, secundum quod a suis propriis causis dependent, & sic oportet quod Angel. primae hierarchiae cognoscant rationes divinae providentiae, v. g. saltem D. Petri, ut explicat Ferraricus 3. contra Gentes cap. 80. in causa universalissima, quae est voluntas Dei, Angel. secundae in principis universalibus, puta in Passionibus Christi, Angeli tertiae in causis particulari, ut in martyrio ipsius.

Confirmatur: Nam ut ait Innocentius V. in 2. diff. q. q. 2 unica art. 3. sicut in mente sapientis Regis potest quis videre regimen regni tripliciter, vel inspicendo ejus voluntatem, quae movet omnia; vel inspicendo leges generales & consuetudines totius regni, quibus regit singula; vel denique inspicendo consuetudines & leges speciales diversorum locorum, quibus regit specialia loca: ita Angel. tripliciter recipit illuminat. de effectibus Dei, primo intendendo illos in ipsa causa universalissima, scilicet voluntate divina; secundo in causis secundis universalibus; tertio in causis specialibus. Primum pertinet ad primam hierarchiam, secundum ad secundam; tertium ad tertiam: nam qui de prima sunt, solum circa Deum occupantur, propterea assidentes appellantur; qui vero de media, operantur circa regimen generale, unde ab his effectibus generalibus accipiunt nomen, ut infra dicemus; qui de tertia, operantur circa regimen speciale aliquorum partium vel personarum universi, & ideo ab his effectibus cognominantur. Sicut in regno temporali quidam occupantur circa officium personae Regis; quidam circa regimen generale regni, & quidam circa regimen speciale particularium locorum.

Ex alio principio desumunt alii diversitatem hierarchiarum in Ang. Quia enim ordo hierarchiae est quoddam purgare, quoddam vero purgari, quoddam illuminare, &